

передбачення в проєкті Трудового кодексу України окремого розділу з питань прав та гарантій профспілкових організацій має особливе значення для їх розвитку та діяльності, адже означатиме виокремлення профспілок, як особливого правозахисного інституту з-поміж інших учасників трудових відносин. Варто погодитися з І. Іншином, який розглядаючи права та гарантії професійних спілок у проєкті Трудового кодексу, наголошує на необхідності передбачення у ньому умов й порядку набуття професійною спілкою правосуб'єктності, визначення правового механізму взаємодії професійної спілки з іншими суб'єктами трудового права [4, 110]. Оскільки професійні спілки є організаціями, які покликані здійснювати захист трудових, соціально-економічних прав та інтересів працівників, права та гарантії самих профспілок у основному нормативному акті в галузі трудового права мають бути відображені якнайповніше.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Порівняльна таблиця до проєкту Трудового кодексу України (реєстр. № 1658 дооп. (друге читання), підготовлена для розгляду на засіданні Комітету 15 березня 2017 року. – Режим доступу: http://komspip.rada.gov.ua/news/main_news/page/4.
2. Людмила Денісова: “Сьогодні Україна живе за трудовими нормами від 1971 року, вже час це змінити” – Режим доступу: http://komspip.rada.gov.ua/news/main_news/73495.html.
3. *Середа О. Г.* Повноваження профспілок у механізмі правового захисту прав працівників / О. Г. Середа // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. – 2015. – Вип. 15(1). – С. 123-125. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2015_15\(1\)__35](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2015_15(1)__35).
4. *Іншин М. І.* Діяльність профспілок у контексті проєкту Трудового Кодексу / М. І. Іншин // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. – 2015. – № 14. (т. 1). – С. 108-111.

О. В. Токарчук
доцент кафедри теорії та історії держави і права
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова,
кандидат юридичних наук, доцент
(м. Київ)

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ У ГАЛУЗІ ПРАВА

У перші роки української еміграції (1919–1921) науково-дослідна діяльність здійснювалася у Відні, де діяло невелике українське видавництво “Історія і право”. У 1923 р. центр наукової та видавничої роботи української діаспори переміщується до Чехословаччини. Тут виходили друком наукові та навчальні видання викладачів правознавчих дисциплін вищих навчальних закладів – Українського Вільного

Університету, Українського Високого Педагогічного Інституту ім. М. Драгоманова, Української господарської академії в Подебрадах та Українського Технічно-Господарського Інституту позаочного навчання [1, с. 7].

У післявоєнні роки видання правничої літератури зосереджується у Західній Німеччині, що пояснюється перенесенням УВУ з Праги до Мюнхену, а УТПІ – з Подебрад до Регенсбурга. Окремі не чисельні видання, здебільшого з державного та конституційного права, здійснювали також науково-освітні організації Америки та Канади – Наукове товариство ім. Шевченка в Америці та Канаді, Товариство українських правників в США [1, с. 7].

Варто згадати про діяльність Українського наукового інституту в Берліні (у складі надзвичайних членів був професор, адвокат В. Старосольський). Зокрема, у 1933-34 академічному році праця тут проявлялася як і в попередніх роках читанням лекцій, публічними доповідями, науковою, видавничою діяльністю, комплектуванням читальні й бібліотеки та підтримкою української молоді, що здобувала освіту, в тому числі й правову, у високих школах Німеччини. 1933–34 н. р. в інституті читалися загальнодоступні курси німецькою мовою. Новий науковий співробітник інституту, доцент В. Леонтович, читав курс – Історія українського державного права [2, с. 2].

М. Петрів резонно зазначає, що науково-дослідницька діяльність у галузях права переважно здійснювалася паралельно з педагогічною, а частково й самостійно. З результатами наукової діяльності знайомили широкі кола через виголошення доповідей, рефератів на засіданнях факультету та в наукових товариствах, а саме: Українському правничому товаристві та Історико-філологічному товаристві [8] в Чехословаччині, в Українському науковому інституті в Берліні та Варшаві, а також через участь провідних професорів у наукових з'їздах [3]. Завдяки діяльності зазначених товариств вже на початковому етапі їх існування європейська громадськість отримала можливість дізнатися більше про право, історію, культуру, науковий та творчий потенціал українського народу [8, с. 93].

Так, 3-10 жовтня 1926 р. у Празі відбувся Перший український науковий з'їзд [6]. Відомий вчений, правник А. Яковлів входив до організаційного комітету як секретар. Він приймав участь в роботі двох підсекцій з'їзду: історичній та правничо-соціологічній. А. Яковлів головував на засіданні історичної підсекції 4 жовтня та виступив з доповіддю на тему: “Договір Богдана Хмельницького з Москвою в редакції 1569 р.” [6, с. 16].

20-24 березня 1932 р. у Празі відбувся Другий український науковий з'їзд. Тоді відбувалося справжнє свято української культури, де молодші члени з'їзду – наукові співробітники слухали наукові досягнення ветеранів науки. На науковому заході були присутні 122 дійсних членів. Крім головних діячів української науки, що перебували у Чехословаччині, на з'їзд прибуло: п'ять осіб з Берліна, двоє зі Львова, один з Кракова, один з Франкфурта (Німеччина), один з Відня, п'ять з Варшави. Крім дійсних членів з'їзду на засіданнях секцій та підсекцій були присутні гості українці, чехи й інші

іноземні прихильники української культури [4, с. 2]. Почалася робота наукового з'їзду загальним засіданням 21 березня, де підводили підсумки наукової роботи української еміграції за 10 років. Про наукову працю правничого факультету відзвітував А. Яковлів, виступивши з темою “Наукова праця української еміграції в галузі права”.

Понад 100 доповідей було прочитано й обговорено. Але членам з'їзду не хотілося прощатися після такої плідної, корисної праці. Насамперед на цьому засіданні було ухвалено ті постанови, котрі прийняли поодинокі секції та підсекції з'їзду [4, с. 2].

До Українського правничого з'їзду в Празі перші праці готувалися осінню 1931 р., коли створилася правничо-економічна секція для наукових праць у ділянці права, економіки та соціології в межах Другого українського наукового з'їзду. Головою секції тоді був С. Дністрянський, заступниками голови – О. Ейхельман і С. Шелухін. Секцію було поділено на правничу підсекцію під головуванням С. Шелухіна й економічно-кооперативну під головування О. Мицюка. Секція оголосила великий список доповідей до Другого наукового з'їзду 1932 р., але внаслідок непорозумінь із загальним управлінням, який очолював С. Смаль-Стоцький, правникам було відмовлено в участі у з'їзді, тому винесли постанову, яка мала такий зміст: “приступити до влаштування окремого наукового з'їзду, обмеженого на науку права, економіки і соціології”. Так, після Другого наукового з'їзду відбулися збори управління Українського правничого товариства в Празі, було прийнято рішення про те, що товариство починає організацію окремого з'їзду, який матиме назву Український правничий з'їзд. Цю назву затвердив факультет права та суспільних наук УВУ. Її не було змінено, навіть коли прийняли рішення про участь у з'їзді не тільки українських правників, але й економістів і соціологів [5, с. 57].

На чолі організації Українського правничого з'їзду став факультет права та суспільних наук УВУ та Українське правниче товариство. Було створено дві комісії для роботи: організаційну та наукову. До організаційної комісії як заступники голови входили професори С. Шелухін та О. Ейхельман, професор О. Мицюк як голова економічної секції та доктор Шляхтиченко як секретар. Наукову комісію становили майже всі члени українського правничого факультету в Празі [7, с. 3].

До завдань організаційної комісії належала технічна підготовка з'їзду, запрошення на з'їзд, кореспонденція, повідомлення.

Відповідно до тематики виголошених правниками доповідей, Українським правничим з'їздом у Празі було прийнято такі резолюції:

- визнав за необхідне видати науково-критичний звідний текст “Руської Правди” та висловив побажання, щоб праця над “Українською правдою”, що була започаткована з'їздом, продовжувалася не зважаючи на всі труднощі;

- підтримав, що зміцнення міжнародного правового устрою повинно йти шляхом спільних “плюлятеральних” договорів, тому офіційна назва кодифікації міжнародного права є неправильною;

– відзначив необхідність уведення в Україні карного суду з участю громадського елемента у формі однієї колегії з професійних і народних суддів;

– підтримав думку про важливе значення господарського права в модерній добі та висловив побажання, щоб господарське право стало безпосереднім предметом університетських студій;

– визнав істотний вплив української соціальної і господарської думки на російську та звернув увагу вчених на потребу дослідження усіх інших сторін цього впливу;

– погодився з тим публічно-правовим напрямом законодавства, який покладено в основу нових аграрних законів Західної Європи;

– висловив побажання, щоб при Українському правничому товаристві в Празі було створено сталу комісію для розробки науково-обґрунтованого сільськогосподарського кодексу для України [5, с. 58].

На цьому з'їзді С. Шелухін виголосив доповідь “Участь громадянського елемента в суді”, у якій зазначив, що права людської особи містять у собі поняття про особисті, громадянські й політичні права людини в державі, з чим пов'язані і права народу. “Якщо суд є одним із елементів державного суверенітету, – вказував він, – так участь народного елемента в творенні правосуддя є одним із виявів прав людської особи й народу в державі” [5, с. 59].

В 1932-33 академічному році Український науковий інститут у Берліні зорганізував близько 30-ти публічних наукових доповідей, окремі з них були присвячені історико-правовій тематиці, слід виділити реферати В. Леонтовича на тему: “Проблеми федералізму на Україні”; аудиторія сягала понад 200 осіб, зокрема іноземних громадян, серед яких були присутні визначні німецькі наукові діячі. Багато доповідей читалося німецькою мовою в приміщеннях берлінського університету.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Женченко М.І. Видання правничої літератури в Україні: історичний, типолого-тематичний та редакційно-видавничий аспекти [Електронний ресурс]: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук із соц. комунікацій: спец. 27.00.05 “Теорія та історія видавничої справи та редагування” / М.І. Женченко. – К., 2008. – 20 с. – Режим доступу: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe?Z21ID = &I21_DBN=REF&P21DBN=REF&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=1&S21STR=Женченко%20M\\$](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21_DBN=REF&P21DBN=REF&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=1&S21STR=Женченко%20M$)
2. Звіт з діяльності Українського Наукового Інституту в Берліні // Свобода. – 1934. – № 195. – 21 серпня. – 4 с.
3. Петрів М. Наукові праці українських правників в галузі права в Чехо-Словацькій республіці в 1921-1940р.р. [Електронний ресурс]: бібліографічний покажчик / М. Петрів. – Київ: Українська Видавнича Спілка, 1998. – 62 с. – Режим доступу: <http://www.petriv.com.ua/ua/publish.htm>
4. Свято української науки (II Український науковий з'їзд у Празі 20-24 березня 1932 р.) // Свобода. – 1932. – № 83. – 9 квітня. – 4 с.

5. Токарчук О. В. Державно-правові погляди С. П. Шелухіна : монографія / О. В. Токарчук. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. – 178 с.
6. Український науковий з'їзд у Празі 3-7 жовтня 1926 р. Звідомлення Президії Організаційної Комісії З'їзду. – К. : Державна друкарня в Празі, 1928. – 75 с.
7. Український Правничий З'їзд // Життя і право. – 1933. – Ч. 4. – С. 1-9.
8. Чечина О. Початок діяльності українського Історично-філологічного товариства в Празі (1923–1924) / О. Чечина // Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Історичні науки. – 2007. – Вип. 9. – С. 88-95.

С. І. Шитий
доцент кафедри теорії та історії держави і права
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова,
кандидат юридичних наук
(м. Київ)

ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ СУДОВИМИ ОРГАНАМИ В УКРАЇНІ У ПРАКТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

На сьогоднішній день загальновідомим є той факт, що Україна є одним з рекордсменів Європейського суду з прав людини по кількості позовів проти неї від її власних громадян. Причинами такої ситуації, як уже не раз було сказано, є надзвичайно високий рівень корупції та бюрократії в державних органах України у поєднанні з відсутністю ефективного реформування останніх. Однією з основних причин виникнення подібної ситуації є позиція українських судів. Їхня, упередженість, політична заангажованість і, подекуди, винесення рішень правосудність яких викликає сумніви як у громадян, так і у міжнародних правозахисних організацій стали однією з першооснов сучасної економічної, соціальної і політичної кризи. І, якщо, заяви журналістів та громадських активістів можуть, подекуди, не мати належного обґрунтування, а праці вітчизняних вчених юристів традиційно лишаються поза увагою держави і суспільства, то рішення Європейського суду з прав людини прямо вказують на недоліки у роботі вітчизняної судової системи. Прикладів згаданих ганебних явищ не перелічити.

Так, Європейський суд з прав людини, в процесі розгляду справи “Гербей і інші проти України” (Заяви №№ 23265/05, 19017/06, 29820/10 та 48107/10) [1, с. 279] систематизував судову практику у справах такого типу, і прийшов до висновку, що права ув'язнених на отримання окремих видів документів, що відносяться до їх справ, в період тюремного ув'язнення обмежувалися. Зокрема, в рамках розгляду даної справи встановлено, що в період тюремного ув'язнення, клопотання і заяви ув'язнених на отримання копій документів по їх справам не задовольнялися або були залишені без розгляду. Європейський суд з прав людини визнав такі дії державних